

ПРАВО НА ПОВАГУ ДО ПРИВАТНОГО ЖИТТЯ ТА СПОРТ

З огляду на фундаментальну значущість та ключову роль у системі захисту прав людини питанню «приватності» [1] особи приділено велику увагу в системі міжнародних правових актів. Зокрема, право на повагу до приватного і сімейного життя передбачене статтею 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція).

У рішенні у справі «Kroon v. the Netherlands» Європейський Суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) визначив мету статті 8 Конвенції – захист особи від свавільного втручання з боку державних органів у приватне та сімейне життя [2, 293].

¹ Здобувач кафедри міжнародного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат ЛЛМ. Міжнародне спортивне право.

Важливо зазначити, що відзначаючи неможливість точного та вичерпного визначення терміну «приватне життя» в розумінні ст.8 Конвенції [3, 145], ЄСПЛ висловив свою позицію щодо меж втручання у приватне життя у таких справах, як «Malone v. the United Kingdom», «Khan v. the United Kingdom», «Amann v. Switzerland», «Laskey, Jaggard and Brown v. the United Kingdom», «Klass and Others v. Germany», «Rayner v. the United Kingdom», «Dudgeon v. the United Kingdom», «Kurochkin v. Ukraine» тощо.

Із практики Європейського Суду у деяких з цих справ випливає, що втручання у приватне життя не становить порушення статті 8 Конвенції, якщо воно здійснюється «згідно із законом», в інтересах однієї чи кількох законних цілей, і до того ж, є необхідним у демократичному суспільстві для забезпечення цих цілей.

З огляду на це, слід відмітити, що в останні роки особливої актуальності набули питання реалізації та тлумачення права особи на повагу до приватного життя, закріпленого у Конвенції, у світі спорту, автономність якого забезпечуються фактичним «невтручанням держави до організаційних заходів спортивних установ (будь-то вибори посадових осіб олімпійських комітетів, тренерів, спортсменів; встановлення правил гри, правил проведення спортивних змагань; чи будь-які інші структурні чи організаційні заходи)» [3].

І, найчастіше, у контексті реалізації права закріпленого у статті 8 Конвенції у сфері спортивних відносин, втручання у приватне життя може відбуватися у вигляді таких заходів і методів спортивних організацій, як збирання сечі та крові (що є обов'язковою частиною анти-допінгової політики); методи, які застосовуються для ідентифікації статі; заходи спортивних організацій, які забороняють статеві відносини неповнолітніх спортсменів із тренером; а також, тестування на допінг поза змаганнями.

Взагалі, у практиці Європейського суду з прав людини втручанням у приватне життя були визнані такі примусові медичні обстеження, як обов'язковий аналіз крові на предмет споживання наркотиків чи алкоголю; проведення аналізу ДНК для встановлення батьківства; запровадження обов'язкової вакцинації; обстеження зубів та рентгенографія [2, 295].

Що ж стосується правової оцінки правил Всесвітнього антидопінгового агентства (далі – ВАДА), – які містять обов'язкові для спортсмена вимоги бути доступним для здачі проби на допінг у будь-який час, неза-

лежно від дати проведення спортивних змагань або тренувального періоду, та у будь-якому місці, де б атлет не знаходився, і, важливо, без попереднього його сповіщення, – то позиція ЄСПЛ з цього приводу була сформована зовсім недавно.

Так у справі «FNASS and Others v. France» [4] ЄСПЛ застосував тест на пропорційність стосовно зазначених вище заходів антидопінгової діяльності, що мають наслідком втручання у приватне життя спортсмена, такої меті як охорона здоров'я та боротьба із допінгом у спорті. У цій справі ЄСПЛ насамперед встановлював, чи здійснюється втручання у приватне життя у сфері спорту згідно з законом, чи має воно легітимну мету та чи є необхідним у демократичному суспільстві для досягнення цієї мети. При цьому поняття «необхідності» тут означає, що втручання відповідає нагальній суспільній потребі та є пропорційним меті, окресленій як результат такого втручання.

Перед тим, як перейти до аналізу основних положень рішення ЄСПЛ, слід також зазначити, що, взагалі, ВАДА приймає антидопінгові правила та рекомендує їх прийняття спортивним організаціям для забезпечення поширення їх безпосередньої дії на спортсменів. У цьому ж випадку, Франція прийняла зазначені правила на національному рівні, приймаючи тим самим на себе повноваження по контролю за дотримання правил чесної гри у спорті.

Фактично за французьким законом¹, про який йдеться мова у справі, допінг-офіцери набували право брати проби у спортсменів, коли останні знаходилися у своєму особистому помешканні, в будь-якому місці, де проходили змагання чи тренування, в будь-якій організації, де спортсмен займався будь-якою фізичною діяльністю, і, взагалі, будь-де та будь-коли, навіть (коли спортсмени перебували у відпустці).

Особливі вимоги новий порядок містив до професійних спортсменів, які були внесені у «цільову групу», вони мали обов'язково надавати дуже детальну інформацію про їх місце знаходження з метою забезпечення можливості проведення неоголошеного позазмагального допінг-контролю.

Те, що ці норми очевидно порушували право спортсменів на повагу до приватного життя, а, також, їх закріплення Францією на законодавчо-

¹ 14 квітня 2010 року Уряд Франції прийняв Постанову № 2010–379 щодо здоров'я спортсменів, з метою привести Спортивний кодекс Франції у відповідність із принципами Всесвітнього антидопінгового кодексу.

му рівні, відкрило шлях спортсменам¹ для звернення до Європейського суду з прав людини за захистом свого права за статтею 8 Конвенції.

Заявниками у справі були 5 організацій (у тому числі FNASS (Федерація національних спортивних асоціацій Франції) та 99 спортсменів, і вони стверджували, що система допінг-контролю, що змушує їх надавати інформацію про місце проживання, тренування та змагань в будь-який час і негайно, є занадто жорсткою. А закріплення цих правил у Постанові Уряду було надмірним втручанням у їх право на повагу до приватного та сімейного життя та серйозно порушувало недоторканість приватного життя.

Спираючись на статтю 8 Конвенції, спортсмени оскаржували, крім того, механізм, що вимагав зазначати повну поквартальну інформацію відносно їх місця знаходження та, на кожен день, вказувати 6-ти хвилинний проміжок часу, коли вони можуть бути доступні та готові для тестування, – і цим також обґрунтовували невиправданість та надмірність втручання до їх життя та житла.

Окрім заявники, що входили до «цільової групи», оскаржували зобов'язання надавати державним органам точну та детальну інформацію щодо їх місця проживання та щоденного пересування сім днів у неділю, через що, деколи, у них не було вибору, окрім залишатися вдома упродовж усього дня.

Ці вимоги прозорості та доступності, які містилися в антидопінговому законодавстві, за заявою атлетів, принижували їх «особисту гідність» та були достатньою підставою для того, щоб просити Суд визнати наявність втручання до їх приватного життя та поновити і захистити право, закріплене у Конвенції.

У своєму рішенні ЄСПЛ, приймаючи до уваги наслідки, які можуть мати для приватного життя заявників вимоги, закріплені в антидопінгових правилах, тим не менш, прийняв позицію, згідно з якою основи суспільних інтересів були особливо важливі та виправдовували обмеження конвенційного права.

Суд зробив висновок, що послаблення або відміна відповідних заходів призведе до збільшення небезпеки, яку несе в собі допінг для здоров'я професійних спортсменів та для усіх, хто займається спортом,

¹ Спочатку були вичерпані всі національні засоби захисту: антидопінгові правила були оскаржені також до Державної ради Франції (Conseil d'État), яка визнала Постанову Уряду щодо здоров'я спортсменів законною.

а також буде розходитися зі спільним Європейським та міжнародним поглядом щодо необхідності неоголошеної перевірки на допінг.

У цій справі Франція, спираючись на ч. 2 ст. 8 Конвенції, яка визначає правомірну мету втручання у приватне життя (це суспільні інтереси – національна та громадська безпека чи економічний добробут країни, запобігання заворушенням чи злочинам, захист здоров'я або моралі, захист прав і свобод інших осіб), змогла довести перед ЄСПЛ «необхідність втручання у демократичному суспільстві» та «нагальну суспільну потребу» у такому втручанні, а також у встановленні відповідних обмежень.

Так, вживання заборонених речовин спортсменом під час змагань несправедливо призводить до порушення принципу рівності та прав суперників у змаганні, які не приймали таких самих речовин. І це є надзвичайно небезпечним, бо, таким чином, заохочує спортсменів-аматорів та, особливо, молоде покоління, яке приймає професійних спортсменів як взірець для наслідування, також до вживання заборонених речовин. Крім того, наслідком вживання допінгу у спорті є позбавлення глядачів можливості спостерігати чесні спортивні змагання, на які вони обгрунтовано сподіваються.

Відносно необхідності такого втручання в демократичному суспільстві, ЄСПЛ, в першу чергу, оцінював безпеку приймання допінгу для організму людини.

Слід також зазначити, що заявники не навели вагомих і достатніх аргументів, які б підтверджували те, що способи проведення перевірок лише під час проведення спортивних змагань, які б не порушували їх право на повагу до приватного життя, були б достатніми заходами для реалізації цілей державної влади щодо оцінки допінгових методів та виявлення забороненої речовини.

Отже, у «FNASS and Others v. France» Суд визнав законним втручання до приватного життя спортсмена з огляду на правомірну мету втручання. У прес релізі ЄСПЛ було також підкреслено, що у вирішенні справи Суд враховував, поміж іншого, широкий консенсус серед медичних урядових та приватних, національних та міжнародних установ, створених з метою запобігання вживанню допінгу, щодо неоголошеного контролю та боротьби із цією серйозною загрозою.

Європейський суд з прав людини визнав, що таке обмеження права на повагу до приватного життя є необхідним у боротьбі із серйозною загрозою допінгу і встановив справедливий баланс між інтересами особи щодо її

права на приватність та інтересами суспільства, постановивши, що порушення статті 8 (права на повагу до приватного та сімейного життя) Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод не мало місце. І, таким чином, виправдав втручання до приватного життя спортсмена задля проведення позазмагального допінг-контролю.

Література:

1. Позиція Європейського Суду з прав людини щодо несанкціонованого прослуховування поліцією телефонів. Електронний ресурс: <http://police-access.info/2015/05/pozytsiya-evropejskoho-sudu-z-prav-lyudyny-schodo-nesanksionovanoho-prosluhovuvannya-politsijeyu-telefoniv/>

2. Дудаш Т. І. Практика Європейського суду з прав людини: навч. посіб. – К.: Алерта, 2016. – 488 с.

3. Теорія і практика застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: компендіум / за заг. ред. О. В. Сердюка, І. В. Яковюка. – Харків: Право, 2017. – 374 с.

4. Speech from the IOC President, Jacques Rogge / First World Olympic Sport Convention, Acapulco, 23.10.2010 // <http://www.olympic.org/Documents/Conferences_Forums_and_Events/2010-ACNO-Acapulco/ANOC2010-First-World-Olympic-SportConvention-Acapulco-eng-final-2010.pdf>.

5. Doping control: whereabouts requirement does not breach Convention. – Press release issued by the Registrar of the Court ECHR. 018 (2017), 18.01.2018. <<http://hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=003-5977677-7646084>>

6. Bach T. Unity in diversity – Respect, Responsibility, Reliability // XIII Olympic Congress (Copenhagen, 2009). Proceedings. – Belmont-sur-Lausanne (Switzerland): Lautrelabo S.à r.l., 2010. – 240 p. – P. 108–112.